

5. ПОШУКИ ОБДАРОВАНОСТІ

Андрій Сергійович Кудра,

аспірант,
Інститут обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0009-0002-7236-8288>

УДК 373.5.016:159.922.8:005.963

DOI: [https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-4\(99\)-14](https://doi.org/10.63437/3083-6425-2025-4(99)-14)

ОБДАРОВАНІСТЬ УЧНІВ І ВИБІР ПРОФІЛЮ НАВЧАННЯ В ЛІЦЕЇ

Анотація.

У статті розглянуто проблему взаємозв'язку обдарованості учнів з їхнім вибором профілю навчання. Актуальність зазначеної проблеми зумовлена ухваленням нових нормативних освітніх документів і пошуком нових педагогічних умов, які б забезпечили вмотивований вибір майбутньої освітньої та професійної траєкторії. Здійснено теоретичний аналіз публікацій із досліджуваної проблеми. Виявлено три етапи вибору, які має здійснити здобувач освіти та запропоновано відповідні заходи, щоб цей вибір відповідав особистісним обдаруванням і враховував потреби, що висуває сучасне суспільство.

Ключові слова: здібності; вибір; профіль; здобувач освіти; обдарованість; ліцей; педагогічні умови; профільне навчання.

У липні 2024 р. було ухвалено новий Державний стандарт профільної середньої освіти. Його прийняття зумовлене законодавчими й концептуальними змінами в системі загальної середньої освіти, визначеними в концепції Нової української школи (НУШ) [1]. Особливих змін зазнає третій рівень здобуття повної загальної середньої освіти – рівень профільної середньої освіти. По-перше, збільшено тривалість здобуття профільної середньої освіти до трьох років навчання. По-друге, профільна середня освіта матиме два спрямування – академічне та професійне. По-третє, учні й учениці ліцеїв академічного спрямування обиратимуть профілі навчання з-поміж трьох кластерів: мовно-літературного, соціально-гуманітарного та STEM [2; 3]. З огляду на це, актуальності набувають дидактичні, методичні та психолого-педагогічні аспекти профільної освіти. З-поміж актуальних питань варто виокремити ті, що стосуються усвідомленого вибору майбутньої освітньої траєкторії відповідно до власних інтересів, нахилів і здібностей, які є складниками обдарованості особистості.

Зазвичай з педагогічного погляду окреслене питання досліджується в контексті питань, пов'язаних із допрофільною і профільною підготовкою, змістом і переліком профільних предметів і курсів, організацією й особливостями профіль-

ного навчання [4–6], а з психологічного – із професійним самовизначенням, усвідомленим вибором, діагностикою інтересів і здібностей до певного виду діяльності та зацікавленості [7]. Проте, як підтверджують дослідження [8], досі повноцінно не реалізовані заходи, які б сприяли усвідомленому вибору старшокласниками своєї подальшої освіти та професійної діяльності. Окрім того, у питанні взаємозв'язку обдарованості учнів і їхнього усвідомленого вибору профілю навчання з'являються нові умови, які не були розглянуті в попередніх дослідженнях. Це нові концептуальні засади профільного навчання, сучасні вимоги ринку праці до професійних й особистісних якостей працівників, соціальні й економічні виклики, що зумовлені повномасштабною військовою агресією проти незалежності й територіальної цілісності нашої держави.

Метою дослідження є аналіз, систематизація та узагальнення проблеми вибору учнями профілю навчання відповідно до власних інтересів, нахилів і здібностей, а також обґрунтування психолого-педагогічних умов формування профілів навчання в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Питання допрофільної підготовки учнів досліджували Л. Гуцан, С. Дятленко, О. Морін, Н. Репко, зокрема з позиції його значення для майбутнього професійного самовизначення. Роль професійного

самовизначення у формуванні особистості досліджено в працях Г. Костюка. Профільне самовизначення досліджено з позицій гендерних особливостей (З. Охріменко), мотивів вибору того чи того профілю навчання й організації профільного навчання (В. Вострікова, Д. Засєкін, І. Самойленко, Н. Шиян та ін.), профорієнтаційної роботи в умовах профільного навчання (Д. Закатнов, О. Мельник, М. Піддячий, В. Сіпій, О. Сидоренко, А. Токар та ін.). Професійне самовизначення як психолого-педагогічне явище досліджували В. Погрібна, І. Підкуркова, М. Ткаченко, Л. Ткачук. Теоретико-методичні засади діагностики когнітивних та особистісних чинників самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею досліджували Н. Бельська, Ю. Ковальчук, М. Мельник, М. Новгородська, М. Садова, а особливості профконсультування інтелектуально обдарованої молоді – Є. Єгорова, О. Зазимко.

Державною науково-педагогічною бібліотекою України імені В. О. Сухомлинського упорядковано науково-допоміжний бібліографічний покажчик, що охоплює 11 розділів, що вміщують 1253 назви джерел із питань професійної орієнтації в Україні та зарубіжних країнах [9].

Більшість досліджених питань є актуальними і в наш час, оскільки зміни в суспільстві, освітній і виробничій сфері зумовлюють нові аспекти, які потребують перегляду та пошуку нових шляхів розв'язання проблем, пов'язаних із вибором профілю навчання учнів відповідно до їхніх інтересів, нахилів і здібностей та вдосконаленням психолого-педагогічних підходів формування профілів навчання в ЗЗСО.

На цьому етапі впровадження профільної освіти здобувачі освіти мають декілька разів поспіль робити вибір. Першого разу – після завершення базової освіти здійснюється вибір між академічним і професійним спрямуванням. Так, академічне навчання – це профільне навчання на основі поєднання змісту освіти, визначеного Державним стандартом профільної середньої освіти, і поглибленого вивчення окремих навчальних предметів (інтегрованих курсів) з урахуванням здібностей та освітніх потреб здобувачів освіти з орієнтацією на продовження навчання на вищих рівнях освіти [10]. Академічне спрямування реалізуюватимуть *ліцеї* (ЗЗСО III ступеня, які умовно називають академічними ліцеями) та заклади спеціалізованої середньої освіти (наукові, мистецькі, спортивні та військові ліцеї). Професійне спрямування – це профільне навчання, що зорієнтоване на ринок праці, а також передбачає поєднання змісту освіти, визначеного Державним стандартом профільної середньої освіти та професійно орієнтованого підходу до навчання з урахуванням здібностей і потреб здобувачів освіти. Здобуття освіти за цим спрямуванням здійснюватимуть заклади професійної (професійно-технічної) (ЗП(ПТ)О) та фахової

передвищої освіти (ЗФПО). У цьому контексті варто зауважити, що в обох цих спрямуваннях мають бути враховані здібності та потреби здобувачів освіти. Отже, має бути розроблена певна система виявлення і порівняння здібностей та обдарувань здобувачів освіти до академічного чи професійного спрямувань. За результатами всеукраїнського соціологічного дослідження, що було проведено Київським міжнародним інститутом соціології (КМІС) для Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» та Міністерства освіти і науки України станом на сьогодні лише 35 % учнів (у країнах ЄС цей показник становить 50–70 %) після закінчення 9-го класу обирають подальше навчання в ЗП(ПТ)О або ЗФПО. У цьому ж дослідженні розкрито й інші аспекти вибору здобувачами освіти майбутньої траєкторії навчання, зокрема зазначаються головні чинники, чому опитані студенти ЗП(ПТ)О/ЗФПО не продовжили навчання в школі – не хотіли «втрачати роки» (41 %) та мали бажання отримати саме цю робітничу професію (39 %). Інші причини називали значно рідше – рішення батьків (6 %), відсутність фінансової можливості здобути вищу освіту (3 %), сумніви щодо можливості вступу до ЗВО (3 %).

Серед студентів ЗП(ПТ)О/ЗФПО 71 % респондентів не змогли відзначити хоч якусь роль школи в цьому виборі, причому 56 % з них прямо зазначили, що школа не вплинула на вибір професії або вступу до ЗП(ПТ)О після 9-го класу. Водночас 9 % зазначили, що вчителі розповідали про професії, 7 % – що школа організувала екскурсії, 5 % – що в школі відбувалися ярмарки професій. Водночас 56 % студентів ЗП(ПТ)О/ЗФПО стверджують, що батьки впливали на рішення щодо подальшого навчання (з них 6 % вважають, що батьки вирішили за них). Лише 20 % студентів визначають неабиякий вплив шкільної адміністрації та вчителів на вибір подальшого навчання (про їхню значну допомогу заявили 7 % студентів).

Рішення щодо продовження навчання в школі пов'язані переважно з тим, що учні не визначилися з майбутньою професією, тому сподіваються на подальше профільне навчання та навчання в закладі вищої освіти (ЗВО) [8].

Таким чином, у дослідженні переважно аналізуються причини, що пов'язані з зовнішніми чинниками вибору – вплив батьків, однолітків, друзів, школи (учителів, адміністрації, однокласників) і наявність або відсутність профорієнтаційних заходів. Проте не аналізується сама система профорієнтаційних заходів, а також чи є серед них ті, які дають змогу виявити здібності, схильності до того чи іншого спрямування профільного навчання.

Другий вибір полягає у визначенні профілю навчання. У цьому аспекті також здійснено значну кількість розвідок. Так, дослідження аналітичної компанії Civitta засвідчило, що понад 70 % учнів

10–11 класів в Україні навчаються за гуманітарним профілем. З'ясування причин такого вибору потребує детальнішого аналізу. Проте на основі проведеного дослідження було виявлено, що лише третина учнів 10–11 класів (близько 35 %) вважають, що вони вже визначилися з вибором професії, 31 % – «радше» визначилися з майбутніми планами, і 34 % – досі не визначалися [6]. Це дає підстави стверджувати, що учні схильні обирати навчальний профіль, що здається їм легшим, уникаючи складніших, зокрема фізико-математичних, природничих і технологічних напрямів.

Окрім того, очевидно, що масове обрання одного профілю навчання в закладі освіти не може повною мірою задовольнити освітні потреби учнів відповідно до їхніх здібностей та орієнтації на подальше навчання в закладах вищої освіти (ЗВО). Учні, академічно обдаровані до предметів природничого чи математичного циклу не мають вибору та вимушені навчатися за профілем, що обрала більшість учнів, батьків і вчителів. Цей висновок підтверджується багатьма дослідженнями. У праці [7] зазначено, що одним із пріоритетних напрямів роботи психологічної служби закладу освіти є забезпечення необхідних умов для особистісного розвитку школяра, майбутнього професійного самовизначення, розвиток творчого ставлення до навчання та вибору професії. У реальній освітній практиці вибір профілю навчання відбувається з урахуванням результатів успішності учнів, даних діагностики їхніх спеціальних здібностей, а також побажань батьків. У випадках, коли право вибору профілю надається самому учневі, то часто спостерігається його недостатня готовність до прийняття самостійного рішення. У результаті вибір профілю навчання учнем здійснюється не на основі аналізу реальних здібностей і схильностей, а визначається такими чинниками, як вибір референтних осіб, думка і матеріальні можливості батьків, легкість засвоєння знань певного типу, ступінь віддаленості ЗВО тощо.

Згідно з новими концептуальними засадами НУШ перший рік здобуття профільної освіти є адаптаційним. На цьому етапі мають бути забезпечені педагогічні умови для умотивованого вибору профілю навчання. Передбачено, що в академічних ліцеях з'являться кар'єрні радники. Окрім того, мають бути забезпечені й інші умови навчання в 10 класі академічного ліцею, для того, щоб якомога більше дітей обрали профіль навчання відповідно до своїх інтересів, здібностей і потреб. Цими іншими умовами є нові навчальні програми, нові підходи до організації освітнього процесу та заходи з діагностування обдарованості учнів, професійні спроби (практика або імітаційна професійна діяльність, спілкування з представниками різних професій).

Третій вибір, який мають зробити учні – це визначення вибіркового освітнього компонента.

Новими нормативними документами передбачено, що впродовж навчання в ліцеї зростатиме частка навчального часу саме на вибіркового компонента поза профілем навчання – для задоволення інтересів, розвитку здібностей. Для педагогічних наукових розвідок так само створюється новий напрям – створення дидактичної системи реалізації вибіркового освітнього компонента профільної освіти. У цій системі перевагу має бути надано формуванню м'яких навичок, розвитку творчого потенціалу, емоційного інтелекту, таланту – обдарованості.

Зазначені проблеми зумовили необхідність детального аналізу концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічних ліцеїв). Пошук у згаданому документі [2] не виявив жодного використання терміна «обдарованість», тоді як слово «здібності» трапляється п'ять разів; двічі – у визначенні спрямування навчання (академічного і професійного); один раз – як приклад усвідомленого вибору профілю навчання, коли учень описує свій досвід.

У його прямій мові є і про:

- власні інтереси: «цікавою була і психологія, й економіка, й історія»;
- роль кар'єрного радника: «кар'єрний радник після діагностування сказав, що в мене є здібності до роботи в галузі суспільних наук, а ще підказав, що я можу змінити профіль після 10 класу»;
- систему профорієнтаційних заходів: «у нас було багато ділових ігор, де ми могли спробувати себе в ролі адвоката, прокурора, судді»;
- роль вибіркового компонента: «я ще вирішив додатково обирати курси, пов'язані із психологією, риторикою. Оскільки думаю, що скоріше буду працювати не стільки з паперами, скільки з людьми» [2, с. 15].

Про здібності учнів згадується у визначенні індивідуальної освітньої траєкторії як унікального шляху кожного учня й учениці, що враховує їхні здібності, інтереси, потреби, мотивацію, можливості та досвід та в аспекті вибору: видів, форм і темпів здобуття освіти, освітніх програм, навчальних предметів / інтегрованих курсів, методів навчання, ліцею / профілю в ліцеї відповідно до своїх інтересів, здібностей і подальших професійних планів [2]. Тричі в документі згадується про інтереси учнів і учениць. Значно частіше йдеться про *потреби*, але не лише учнів й учениць, а й суспільства, ринку праці, й відповідно освітньої системи для реалізації профільної освіти, яка б відповідала зазначеним потребам. Вищенаведене свідчить про те, що учні віком 14–17 років не завжди здатні самостійно й усвідомлено обрати власну освітню та професійну траєкторію, оскільки на цей процес впливають як зовнішні, так і внутрішні чинники. Таким чином, для розв'язання проблеми узгодження обдарованості учнів із вибором ними профілю навчання необхідно забезпечити реалізацію таких педагогічних умов:

– профорієнтаційний і психологічний супровід упродовж навчання в гімназії та ліцеї;

– створення та використання діагностичного інструментарію для виявлення інтелектуальної, творчої й академічної обдарованості, а також схильностей і здібностей здобувачів освіти з метою визначення їхньої готовності до подальшого навчання за академічним або професійним напрямом;

– дидактична система адаптаційного циклу профільного навчання в академічних ліцеях для вибору майбутнього профілю навчання та вибіркового освітнього компонента поза профілем.

Отже, проблема професійного самовизначення обдарованих старшокласників потребує подальшого вивчення, зокрема з'ясування таких чинників, як невідповідність уявлень учнів про ринок праці та реальні потреби суспільства; недостатнє усвідомлення власних інтересів, здібностей, сильних і слабких сторін; епізодичний профорієнтаційний супровід, що здійснюється переважно зовнішньо, без активної участі учнів у професійних пробах, практиках та інших формах досвіду.

Використані літературні джерела

1. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 груд. 2016 р. № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>.

2. Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї): наказ Міністерства освіти і науки України від 10 жовт. 2024 р. № 1451. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-reformuvannia-profilnoi-serednoi-osvity-akademichni-litsej>.

3. Про затвердження Типової освітньої програми для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням: наказ Міністерства освіти і науки України від 26 трав. 2025 р. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-10-12-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-i-aki-zabezpechuiut-zdobuttia-profilnoi-serednoi-osvity-za-akademichnym-spriamuvanniam>.

4. Кремень В. Г., Топузов О. М., Ляшенко О. І., Мальований Ю. І., Засекіна Т. М. Профільна середня освіта: концептуальні засади для нової української школи. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2023. № 5 (2). С. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>.

5. Holovko, M., & Zasiakina, T. (2024). Models of formation and implementation of the academic-orientated learning profiles in the New Ukrainian School. *Education: Modern Discourse*. No. 7. P. 34–46. DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2024-7-04>.

6. Засекіна Т. М. Концептуальні засади розроблення модельних навчальних програм для профільної освіти. Наукова доповідь на методологічному семінарі

«Профільна середня освіта: виклики і шляхи реалізації», 4 квітня 2024 р. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*. 2024. № 6 (1). С. 1–4. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6111>.

7. Теоретико-методичні засади діагностики когнітивних та особистісних чинників самовизначення щодо майбутньої професії обдарованих учнів ліцею: метод. посіб. / Н. А. Бельська, Ю. М. Ковальчук, М. Ю. Мельник, М. М. Новгородська, М. А. Садова. Київ: Інститут обдарованої дитини НАПН України, 2021. 144 с.

8. Соціологічне дослідження «Реформа профільної середньої освіти». *Київський міжнародний інститут соціології на замовлення Швейцарсько-українського проєкту DECIDE – «Децентралізація для розвитку демократичної освіти» у партнерстві з Міністерством освіти і науки України*. 2024. URL: <https://decide.in.ua/reforma-profilnoi-serednoi-osvity-pidbyto-pidsumky-analitychnogo-etapu-rozrobky-strategiyi/>.

9. Розвиток професійної орієнтації в Україні: наук.-допом. бібліогр. покажч. / упоряд.: Л. О. Пономаренко, Н. А. Стельмах, Л. І. Ніколюк; наук. ред.: П. І. Рогова, Н. М. Чепурна. Київ; Черкаси: АПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та ін., 2009. 196 с.

10. Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лип. 2024 р. № 851-р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-%D0%BF#Text>.

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii realizatsii derzhavnoi polityky u sferi reformuvannia zahalnoi serednoi osvity “Nova ukrainska shkola” na period do 2029 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 14 hrudnia 2016 r. No. 988-r [On approval of the Concept for implementing state policy on reforming general secondary education “New Ukrainian School” until 2029: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of December 14, 2016, No. 988-r]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p>. [in Ukrainian].

2. Pro zatverdzhennia Kontseptualnykh zasad reformuvannia profilnoi serednoi osvity (akademichni litsei): nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 10 zhovtnia 2024 r. No. 1451 [On approval of the Conceptual Framework for reforming upper secondary education (academic lyceums): Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of October 10, 2024, No. 1451]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-kontseptualnykh-zasad-reformuvannia-profilnoi-serednoi-osvity-akademichni-litsej>. [in Ukrainian].

3. Pro zatverdzhennia Typovoi osvitnoi prohramy dlia 10–12 klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity, yaki zabezpechuiut zdobuttia profilnoi serednoi osvity za akademichnym spriamuvanniam: nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 26 travnia 2025 r. [On approval of the Standard Educational Program for grades 10–12 of institutions of general secondary education providing academic-oriented upper secondary education: Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine of May

26, 2025]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/npa/prozatverdzhennia-typovoi-osvitnoi-prohramy-dlia-10-12-klasiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-iaki-zabezpechuiut-zdobuttia-profilnoi-serednoi-osvity-za-akademichnym-spriamuvanniam>. [in Ukrainian].

4. Kremen, V. H., Topuzov, O. M., Liashenko, O. I., Malovanyi, Yu. I., & Zasiiekina, T. M. (2023). Profi lna serednia osvita: kontseptualni zasady dlia novoi ukraïnskoi shkoly [Profi le secondary education: conceptual foundations for the New Ukrainian School]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 5(2), 1-8. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5201>. [in Ukrainian].

5. Holovko, M., & Zasiiekina, T. (2024). Models of formation and implementation of the academic-orientated learning profi les in the New Ukrainian School. *Educational: Modern Discourse*, 7, 34-46. DOI: <https://doi.org/10.37472/2617-3107-2024-7-04>.

6. Zasiiekina, T. M. (2024). Kontseptualni zasady rozroblennia modelnykh navchalnykh prohram dlia profi lnoi osvity [Conceptual principles of developing model curricula for profi le education]. *Visnyk Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy – Bulletin of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine*, 6(1), 1-4. DOI: <https://doi.org/10.37472/v.naes.2024.6111>. [in Ukrainian].

7. Bielska, N. A., Kovalchuk, Yu. M., Melnyk, M. Yu., Novohorodska, M. M., & Sadova, M. A. (2021). Teoretyko-metodychni zasady diahnostryky kohnityvnykh ta osobystisnykh chynnykiv samovyznachennia shchodo maibutnoi profesii obdarovanykh uchniv litseiu: metod. posib. [Theoretical and methodological principles of diagnosing cognitive and personal factors of career self-determination of gifted lyceum students: methodological guide]. Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].

8. Sotsiolohichne doslidzhennia “Reforma profilnoi serednoi osvity” [Sociological study “Reform of profile secondary education”]. (2024). Kyivskyi mizhnarodnyi instytut sotsiolohii; Shveitsarsko-ukraïnskyi projekt DECIDE – “Detsentralizatsiia dlia rozvytku demokra-tychnoi osvity”, Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Retrieved from: <https://decide.in.ua/reforma-profilnoyi-serednoyi-osvity-pidbyto-pidsumky-analitychnogo-etapu-rozrobky-strategiyi/>. [in Ukrainian].

9. Rozvytok profesiinoi oriiientatsii v Ukraini: nauk.-dopom. bibliohr. pokazhch. [Development of vocational guidance in Ukraine: scientific and auxiliary bibliographic index]. (2009). Kyiv–Cherkasy, 196 p. [in Ukrainian].

10. Pro zatverdzhennia Derzhavnoho standartu profilnoi serednoi osvity: postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 25 lypnia 2024 r. No. 851-r [On approval of the State Standard of Profile Secondary Education:

Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of July 25, 2024, No. 851-r]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-#Text>. [in Ukrainian].

Kudra Andrii, PhD Student, Institute of the Gifted Child of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

GIFTEDNESS OF STUDENTS AND THE CHOICE OF A SPECIALIZED EDUCATIONAL TRACK IN LYCEUM

Summary.

The article examines the interrelation between students' giftedness and their choice of a specialized educational track. The relevance of this issue is driven by the adoption of new regulatory educational documents and the need to identify pedagogical conditions that ensure a motivated and informed choice of a future educational and professional trajectory. A theoretical analysis of scholarly publications on the topic is conducted. Three key stages of choice that an education seeker must navigate are identified, and corresponding measures are proposed to align this choice with individual giftedness while also taking into account the current needs of society.

The societal demand for gifted individuals who are capable of adapting to contemporary conditions and realizing their potential necessitates the modernization of existing approaches and the development of new ones in psychological and pedagogical support for diagnosing giftedness in the context of selecting a lyceum study profile. These changes are relevant both for psychological services – such as the testing and adaptation of existing diagnostic tools, the development of new assessment methods, the design of training programs, and the provision of career counseling, simulated professional tryouts, and workplace-based practices – and for teaching staff and the system of profile education as a whole.

To address the problem of aligning students' giftedness with their choice of a specialized educational track, the following pedagogical conditions should be implemented: continuous career guidance and psychological support throughout gymnasium and lyceum education; a comprehensive diagnostic toolkit for identifying intellectual, creative, and academic giftedness, as well as aptitudes and abilities relevant to further studies in academic or vocational pathways; a didactic system for the adaptation stage of profile education in academic lyceums, supporting both the selection of a future study profile and elective educational components beyond the chosen specialization.

Keywords: abilities; choice; educational track; educational seeker; giftedness; lyceum; pedagogical conditions; profile education.

Прийнято 2 жовтня 2025 року. Затверджено 28 листопада 2025 року